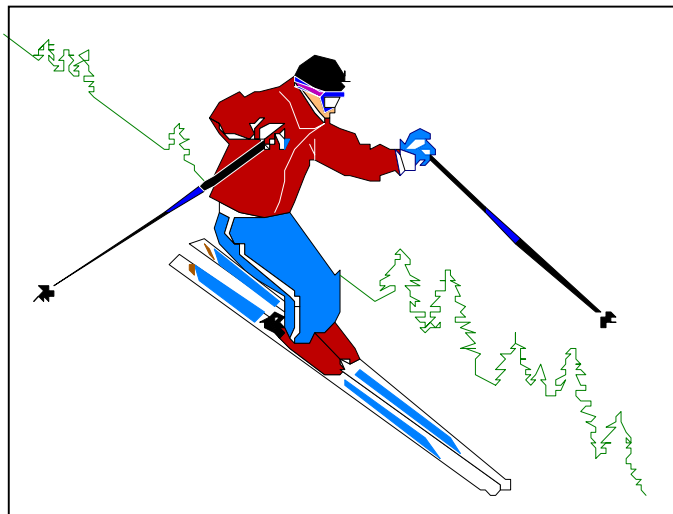

**ПЕДАГОГІКА, ПСИХОЛОГІЯ ТА
МЕДИКО-БІОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ
ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ І СПОРТУ**

№7

Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту:
Збірка наукових праць під ред. Єрмакова С.С. - Харків: ХХПІ, 1998. - № 7, 31 с.
(Укр., рос. мов.)

У збірку вміщено статті, що висвітлюють нові технології фізичного виховання молоді і підготовки спортсменів.

Збірник розрахований на вчителів і викладачів фізичного виховання, тренерів і спортсменів.

Рецензенти: доктор педагогічних наук, професор Алабін В.Г., кандидат педагогічних наук, доцент Федоров О.М.

Видається за рішенням Вченої ради Харківського художньо-промислового інституту при підтримці фонду "Сприяння освітянським, творчим і спортивним пошукам"

Редакційна колегія: Єрмаков С.С., д.п.н., проф., Чуча Ю.І., доц..

Збірка затверджена ВАК України і входить до переліку №3 наукових видань, в яких можуть публікуватися основні результати дисертаційних робіт.

*Додаток
до постанови президії
ВАК України
від 11 вересня 1997р. №2/7*

Перелік №3
*наукових видань, в яких можуть публікуватися
основні результати дисертаційних робіт
ФІЗИЧНЕ ВИХОВАННЯ ТА СПОРТ
Журнали*

*Фізичне виховання в школі
Наука в олімпійському спорті*

*Збірки наукових праць
Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту (Харківський художньо-промисловий інститут)
Физическое воспитание студентов творческих специальностей (Харківський художньо-промисловий інститут)*

(Бюл. ВАК України №4, 1997р.)

Перелік №5
*наукових видань, в яких можуть публікуватися
основні результати дисертаційних робіт
ФІЗИЧНЕ ВИХОВАННЯ ТА СПОРТ
Збірки наукових праць*

*Українського державного університету фізичного виховання і спорту
Волинського державного університету імені Лесі Українки*

(Бюл. ВАК України №1, 1998р.)

©Харківський художньо-промисловий інститут, 1998

3

ІДЕОЛОГ УКРАЇНСЬКОГО СПОРТУ

*(до 125 річчя від дня народження Івана Боберського)
Оксана Вацеба, Львівський державний інститут фізичної культури
Степан Родак, Львівське вище училище фізичної культури*

Сучасні процеси відродження і розбудови фізкультурно-спортивного руху в Україні актуалізують питання національних традицій, надбань і здобутків фізичної культури. Важливою проблемою сьогодення є формування ідейно-теоретичних основ вітчизняної фізичної культури.

Наш науковий аналіз торкався історичної спадщини західно-українського спортивно-гімнастичного руху, яка до недавнього часу була практично невідомою не тільки широкому загалу, а навіть і фахівцям спорту. Проте саме в цій невеликій частині України, наприкінці XIX ст. - в кінці 30-х років XX ст. формувалися самобутні традиції національного тіловиховання та спорту. При цьому нами використовувалися аналіз тогочасної науково-методичної літератури, періодичних видань, документальних джерел, фондів Центрального державного історичного архіву України у м.Львові, низки приватних збережень, бесіди з ветеранами галицького спорту.

Однією з ключових постатей феномену західноукраїнського спорту є, безсумнівно, Іван Боберський. У 1998 році виповнюється 125 років від дня його народження, що ще більше спонукає до всебічного осмислення його життєвого й творчого шляху.

Батьком українського тіловиховання, руханки та змагу називали Івана Боберського ще за його життя.

Народився він на Львівщині 14 серпня 1873 року первістком у багатодітній родині священника-уніата Миколая Боберського. Закінчив у 1891 році Самбірську класичну гімназію, студіював німецьку філологію в університетах Львова та Грацу. Саме в австрійському Граці, як активний член тамтешнього українського студентського товариства «Русь», захопився ідеєю фізичного виховання молодого покоління. У кращих спортивно-гімнастичних осередках Німеччини, Чехії, Швеції, Франції Іван Боберський детально вивчав передові методики, тенденції та напрями розвитку фізичного виховання.

Почавши педагогічну працю в Європі, І.Боберський на початку 1901 року повертається в Західну Україну, до Львова, щоб своїми знаннями, енергією та завзяттям захопити й показати українському юнацтву роль та значення фізичного виховання в житті людини та нації. Його подвижницьку працю в цьому напрямку не можна не оцінювати без подиву. Серед інертного до будь-яких гімнастичних занять українського загалу за короткий період виникає ціла низка українських спортивно-гімнастичних товариств.

У 1903 році він організовує Перший спортивний гурток, який переріс згодом у знамените спортове товариство «Україна». Іван Боберський стає лідером українського сокільського руху й згодом очолює львівський «Сокіл-Батько» - головну централю українського сокільства. З приходом професора Боберського в «Соколі» об'єднується передова молодь й передова українська інтелігенція

Розуміючи важливість пропаганди спорту, І.Боберський вперше в тогочасній Україні починає використовувати засоби друкованого слова. Від 1903 року з'являються українською мовою цю книгу із записами дитячих рухливих ігор та забав, описи окремих спортивних ігор. Перу Боберського належать і перші праці щодо організаційно-методичних та ідейно-теоретичних засад розвитку

4

українського спортивно-гімнастичного руху. За його підтримки у Львові видається підручник «Пласту» доктора Олександра Тисовського.

Неабияку роль відіграв І.Боберський у становленні української спортивної періодики. В цілому, продовж першої третини 20 століття в Галичині виходило друком українською мовою більше 30 найменувань газет спортивної тематики. Однією з важливих сторін діяльності Боберського було те, що йому вдалося створити своєрідну систему української спортивної термінології. Саме його стараннями стали поширеними на західно-українських землях такі терміни як лещетарство (лижний спорт), наколесництво (велосипедний спорт), гаківка (гокей), відбиванка (волейбол), ситківка (теніс) тощо.

Сокільський рух під орудою І.Боберського набував свого апогею. «Де сила - там воля!», «Не плачем - а мечем!» - ці гасла Боберського гуртували українську молодь, ставлячи перед нею великі завдання. На початку 1914 року тільки сокільських товариств (а діяли ще численні «Січі», пластові й спортивні гуртки) було близько двох тисяч. Однією з найбільших заслуг Боберського, певно, варто вважати його прагнення об'єднати усі спортивно-гімнастичні товариства Галичини. Злука відбулася в червні 1914 року в рамках ювілейного Шевченківського сокільського Здвигу, коли вперше вулицями Львова пройшли вишколені колони «соколів», «січовиків», пластунів та спортсменів. Тоді уперше Львів побачив однострої Січових стрільців, котрі демонстрували на площі «Сокола-Батька» вправи зі зброєю. Це було щось принципово нове і давно не бачене: українці зі зброєю. Така потужна сила підготовленої молоді дала змогу з початком війни відразу утворити військовий легіон - знамените Українське Січове Стрілецьтво. Іван Боберський увійшов до складу Боевої Управи УСС.

Справою життя І.Боберського стала акція викупу земельної ділянки й побудова стадіону. Як гімназійний професор, він бачив наскільки обмежені в можливостях займатися на львівських стадіонах українські діти. Польські, німецькі й єврейські спортивні клуби, в чий власності були спортивні майдани, були недоступні для вихованців українських шкіл. «Український Город» (так називали цей стадіон у Львові) став по-справжньому виявом всенародної організованості й життєздатності. «Від Народу - для Народу» - таким був заклик збірки грошей та пожертв. На цьому стадіоні відбувалися не тільки усі спортивні змагання, але й усі великі національні імпрези, господарські виставки та інші заходи.

З початком листопадових подій 1918 року Іван Боберський працює в секретаріаті військових справ уряду Євгена Петрушевича. 1919 року перебуває в Кам'янці-Подільському, звідти виїжджає до США для організації допомоги стрілецькому війську. Як представник уряду ЗУНР виступає з доповідями в Нью-Йорку, Бостоні, Чикаго та інших містах, інформуючи про політичні обставини в Європі. Однак, на рідну землю вже не мав змоги повернутися. На чужині його талант й бажання поступу рідного народу виявилися з новою силою. «Де злука - там сила!» - свій сокільський клич переніс Боберський і в організацію своєї праці в Канаді, куди переїхав. З самого початку він дбав про згуртування українців, плекання мови, культури. Займається статистикою українських поселень, сприяє роботі Українського Червоного Хреста, канадського товариства опіки над емігрантами, редагує українські альманахи, багато працює в журналістиці.

5

1932 року Іван Боберський переїздить ближче до рідної землі - до словенського містечка Тржич. Швидко відновлює зв'язки з рідним краєм, не пориваючи з канадськими українцями. Двічі його вітали у Львові під час виступів про європейській досвід та перспективи тілесного виховання. Чимало активність проявляє Іван Боберський в міжнародному олімпійському русі, прагнучи бачити українських змагунів на Олімпійських Іграх. Особливими були його старання напередодні Олімпіади 1936 року в Німеччині. Його плани видавалися реальними щодо Олімпійських Ігор 1940 року...

На схилі віку професор Боберський працював над спогадами. Доля не дала йому змоги закінчити цей задум. На 74 році серце людини, яка всеціло була віддана ідеям фізичного виховання молодого покоління, перестало битися. У жовтні 1947 року професор Іван Боберський помер. Похований у м. Тржичі.

ТРАДИЦІЇ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ НА ТЕРЕНАХ АНТИЧНОГО ПІВНІЧНОГО ПРИЧОРНОМОР'Я

Оксана Гречанюк
Львівський державний інститут фізичної культури

Останнім часом, зважаючи на процеси розбудови національної системи фізичного виховання, впровадження народних традицій фізичної культури, зростає зацікавленість до історичної спадщини вітчизняного тіловиховання починаючи з найдавніших

Найменш вивченими є найвіддаленіші у часі періоди, зокрема, - античний період. Сьогодні маловідомими залишаються факти активного розповсюдження фізичної культури у давньогрецьких колоніях Північного Причорномор'я, які починаючи з VII ст. до н.е. існували на території сучасної України. Найвідомішими серед них є: Ольвія (поблизу сучасного Миколаєва), Херсонес (сучасний Севастополь), Пантикапей (сучасна Керч), Горгіппія (сучасна Анапа), Фанагорія (біля сучасного селища Сінне на Таманському півострові), Тіра (сучасний Білгород-Дністровський), Танаїс (біля сучасної станиці Недвигівської Ростовської області) та ін. У цих полісах, як і у їх метрополіях велика увага приділялася вихованню здорових боєздатних громадян засобами фізичної культури.

Нашою метою було дослідження традицій фізичного виховання у північнопричорноморських містах впродовж VI ст. до н.е. - IV н.е. на основі вивчення археологічних, епіграфічних, нумізматичних джерел, праць античних авторів і аналізу новітньої вітчизняної та зарубіжної літератури з даної тематики.

У Стародавній Греції для тілесного та духовного вдосконалення громадян існували спеціальні школи фізичного виховання - гімнасії. Ці заклади відігравали велику роль у житті еллінських міст. Павсаній, наприклад, не вважає фокідську Панопею містом через відсутність цієї установи [1, X, IV, 1]. Археологічні та епіграфічні джерела свідчать про існування гімнасій і у античному Північному Причорномор'ї.

Сучасна археологічна наука подає достовірні відомості про існування гімнасій у Херсонесі [2, с.21, 24; 3, с.73; 4, с.266; 5, с.33-35], Ольвії [6, № 40; 7, с.86 наст.; 8, с.40 наст.; 9, с.3 наст.; 10, с.99-108; 11, с.183; 12, с.80-81], Пантикапей [13, № 299] та Фанагорії [13, № 360]. Очевидно, гімнасії були також і у інших полісах Північного Причорномор'я, зокрема, у Танаїсі [13, № 439-441, 445-448, 451, 454, 455] та Горгіппії [13, № 403], - у написах, знайдених при розкопках

6

цих міст, згадується про існування посади гімнасіарха (керівника гімнасії).

Праця гімнасіарха вважалася особливо почесною. Гімнасіархи слідували за фізичною та моральною підготовкою юнаків, турбувалися про приміщення гімнасію, його обладнання, опалення та освітлення, а також про своєчасне постачання оливою, якою натиралися атлети під час гімнастичних занять.

Окрім Горгіппії та Танаїса згадки про існування посади гімнасіарха знайдені також у написах Ольвії [6, № 186], Херсонесу [6, № 418, 436, 437] та Пантикапею [14, № 210, 211].

В ході археологічних розкопок виявлено руїни ольвійської гімнасії, який був побудований у V ст. до н.е., а у кінці IV ст. до н.е. зазнав перебудов - третина споруди була відведена під приміщення лазні та роздягальні [10, с.99-108]. О.А. Ручинська (1994) вважає, що дані зміни свідчать про появу у Північному Причорномор'ї професійних атлетів [11, с.183; 12, с.80-81].

З міського декрету ольвіополітів (жителів Ольвії) на честь Феокла, сина Сатира [6, № 40] дізнаємося, що у кінці II-на початку III ст. н.е. у Ольвії було побудовано ще один гімнасій (на той час попередня школа фізичного виховання була уже зруйнована і на її місці існувало зерносховище).

Щодо розташування гімнасію у Херсонесі існує декілька припущень [2, с.21,24; 3, с.73; 4, с.266; 5, с.33-34]. Найбільш прийнятною, на наш погляд, є версія В.І. Кадеєва [5, с.34-35]. Він вважає, що гімнасій у Херсонесі містився на захід від театру між головною вулицею та південною захисною стіною і являв собою комплекс будівель і споруд (терми, басейн, портик та ін.).

Про існування гімнасію в Пантикапеї свідчить напис I ст. до н.е. на надгробній плиті на честь педотриба (вчителя гімнастики) Фарнака, сина Фарнака, який повідомляє, що гімнасій "відкрито оплакував [смерть Фарнака] марними сльозами" [13, № 299]. Цей напис засвідчує також вірогідність існування посади педотриба у північнопричорноморських гімнасіях.

Був гімнасій також і у Фанагорії. Про це дізнаємося із напису III ст. до н.е. [13, № 360]. В.Д. Блаватський (1943) припускає, що руїни великої громадської будови елліністичного періоду, розкопані у Фанагорії в 1936-1937 рр., належали гімнасію [15, табл. II, с.18; 16, с.73].

Важливим фактом, який дозволяє стверджувати про наявність у містах античного Північного Причорномор'я інституту ефебії є напис Агафа, сина Саклея із Фанагорії, який розповідає про свою державну та громадську діяльність [17, с.77-84]. Цей громадянин завершив свою кар'єру посадою космета - голови та керівника державної школи, в якій молодь від 18 років, в якості ефебіїв проходила однорічний або дворічний курс навчання.

Зміст фізичного виховання у античних колоніях Північного Причорномор'я, як і у Стародавній Греції, очевидно, включав: палестрику (пентатлон, кулачний бій, плавання і т. ін.), орхестрику (вправлення в акробатиці, обрядових, ритуальних та бойових танцях), ігри (рухливі, з м'ячем і т. ін.). До таких висновків вдається дійти, аналізуючи археологічні та епіграфічні джерела, які були знайдені у північнопричорноморських містах. А саме: багаточисельні знахідки посудин для оливи, стригілів (серпоподібні предмети, якими атлети очищали своє тіло від бруду після занять гімнастикою), агоністичних каталогів, гончарних виробів із зображеннями сюжетів спортивного

7

життя тощо.

Серед завдань фізичного виховання у містах Північного Причорномор'я особливої ваги мали: виховання повноцінного здорового громадянина поліса й майбутнього воїна та підготовка до загальногрецьких і місцевих атлетичних змагань.

Аналізуючи наведені факти можна стверджувати про існування на праукраїнських землях в античний період системи фізичного виховання, яка, очевидно, успадкувала зміст та ідейні засади виховання молоді у Стародавній Греції. Таким чином, прослідковуються традиції та ідеали давньогрецької фізичної культури і в найбільш віддалених від материкової Греції колоніях, якими були міста античного Північного Причорномор'я.

Література

1. Паесаний. Описание Эллады / Пер. С.П. Кондратьева. - М., 1938.
2. Гриневич К.Э. Раскопки в Херсонесе в 1927 и 1928 гг. // Крым, 1929, № 1.
3. Соломоник Э.И. Греческие надписи из района античного театра в Херсонесе // Вестник древней истории. - 1967. - № 1.
4. Соломоник Э.И. Новые эпиграфические памятники Херсонеса. - К., 1973.
5. Кадеев В.И. Херсонес Таврический: Быт и культура (I-III вв. н.э.). - Харьков, 1996.
6. Latyshev V. Inscriptiones antiquae orae septentrionalis Ponti Euxini Graecae et Latinae. - Petropoli, 1916. Vol. I, ed. 2.
7. Карасёв А.Н., Леви Е.И. Работы Ольвийской экспедиции ЛОИА в 1960-1962 гг. Краткие сообщения Института археологии. - 1965. - Вып. 103.
8. Карасёв А.Н. Раскопки Ольвийской агоры в 1967-1969 гг. Краткие сообщения Института археологии. - 1972. - Вып. 130.
9. Карасёв А.Н. К вопросу о водоснабжении Ольвийского гимнасия. Краткие сообщения Института археологии. - 1975. - Вып. 143.
10. Леви Е.И. Ольвия. Город эпохи эллинизма. - Л., 1985.
11. Ручинская О.А. Агонистические празднества и состязания в Северном Причерноморье // История и археология Слободской Украины: Тез. докл. - Харьков., 1992.
12. Ручинская О.А. Религиозные обряды и празднества в общественной жизни античных городов Северного Причерноморья // Древности. - Харьков, 1994.
13. Latyshev V. Inscriptiones antiquae orae septentrionalis Ponti Euxini Graecae et Latinae. - Petropoli, 1890. Vol. II.
14. Latyshev V. Inscriptiones antiquae orae septentrionalis Ponti Euxini Graecae et Latinae. - Petropoli, 1901. Vol. IV.
15. Блаватский В.Д. Отчет о раскопках Фанагории в 1936-1937 гг. Труды ГИМ. - М., 1943. Вып. XVI.
16. Блаватский В.Д. Очерки военного дела в античных государствах Северного Причерноморья. - М., 1954.
17. Блаватская Т.В. Надпись Агафа из Фанагории. Вестник древней истории. - 1948. - № 4.

ПРИСЛІВ'Я В ДИДАКТИЧНОМУ АСПЕКТІ

Жук Л.Я.

Харківський державний технічний університет сільського господарства

Вивчивши основи граматики та лексику, неможливо говорити про вільне володіння мовою. Умовою правильного розуміння та вільної комунікації є засвоєння певної кількості фразеологічних єдностей (семантично неділимих фразеологізмів), прислів'їв. Прислів'я невіддільні від життя людини, як її мова, пісня. Вони свідчать про гострий розум народу, його глибокі естетичні почуття, багатий духовний світ та високу мораль. Саме прислів'я надають мові особливий шарм, яскравість та метафоричні якості. Без них мова схожа на дистильовану воду у порівнянні з бурхливою весняною водою. Прислів'я не створюються нами в процесі мовлення, а спливають в пам'яті однією структурою.

8

Поряд з структурно-семантичним вивченням прислів'їв та крилатих виразів, нами досліджувався також дидактичний аспект прислів'їв. Вони презентувались, щоб ініціювати монологічне та діалогічне висловлювання студентів англійською мовою, щоб акцентувати увагу на засоби та образи, якими обидві мови виражають віками накопичений народний досвід та народну мудрість. Це безперечно, є ефективний засіб збагачення емоційно-експресивних можливостей мови.

Велика кількість прислів'їв складається з двох симетричних частин, для них характерна певна ритмічна будова. За звучанням вони членуються на стопи з цезурою посередині. Внаслідок цього утворюється відповідне звучання, тому прислів'я легко запам'ятовуються, викликають позитивну реакцію у студентів, оживляють аудиторну роботу, згадуються відповідні аналоги у рідній мові; студенти роблять висновки, що багато прислів'їв – інтернаціональні. Цей вид роботи сприяє інтелектуальному та духовному збагаченню студентів.

Методичними перевагами пов'язання прислів'їв та крилатих виразів з аудиторною роботою є те, що вони містять в собі мінімум граматичних труднощів, велику кількість найуживаніших слів, є дотепними та лаконічними.

Прислів'я – це стисла, згорнена модель, під якою мається на увазі текст, згусток інформації; за ним прихована якась типова життєва ситуація, тому прислів'я можна розглядати як згорнутий образ – символ (Пихтовникова 1992: 45) якої - небудь якості, явища і таке інше. Невипадково, що висновком байки часто виступають прислів'я або афоризми. Ось чому, в такій же мірі як і байку, прислів'я можна застосувати як мотивацію висловлення власних думок, і таким чином, стимулювати мислительно – мовний процес. Композиційним прийомом прислів'їв є контрасти, порівняння, які часто переходять в метафору. Тому вони, як правило, вживаються в переносному значенні. Очевидно спочатку прислів'я з прямим значенням вживалися у сфері побуту та ремесел, а згодом, набувши метафоричного значення, перейшли у сферу загальнолюдських стосунків. Це одне з підтверджень, що прислів'я носять прикладний характер вживання у методиці.

Такий вид роботи успішно проходить в технічному ВУЗі; це не є щось незвичне для технічного ВУЗу. Мова технічного перекладу побудована часто на метафорі, бо не існує «чистих» наук, всі науки містять чужерідні поняття, які у вжитку в іншій сфері стають метафорами. Так у математиці вислів «в'ялий пучок ростков дифференціальних форм» і є метафорою (Гусев 1988: 120). Ємність метафори та її резонантна сила заключаються в багатстві асоціацій, несподіваності, великій кількості параметрів та аналогій.

Апробовано цей вид роботи в наступних моделях.

1. Коротких ситуаціях або діалогах, які ілюструють семантику прислів'я та доречність вживання у даному випадку.

Our Planet is in serious trouble. People have cut a great number of forests, polluted air and water. We may lose our Earth. But if the people and governments of all countries join their efforts to protect nature we shall be able to save our planet. Where there is a will there is a way.

2. Аї пєдбббб; і'ааббббббб іаіа аабббб ідбббб'я із декількох запропонованих, щоб підтвердити або ж висловити домінуючу думку контексту.

-Why don't you learn English?

9

-I am almost forty. I think it's too late for me.

-I don't think so. (Rain at 7, fine at 11. Live and learn. A new broom sweeps clean.)

3. Презентується текстовий матеріал, ключова ідея якого виражена прислів'ям-заголовком.

No pains, no gains

The road of learning is steep and rocky, but it's the high road, open to anyone who has skill in learning and the ultimate goal of all learning in view – understanding the nature of things and man's place in the total scheme.

...There's, of course, some truth in the ancient insight that awareness of ignorance is the beginning of wisdom. But remember, it's just the beginning.

...An educated person is one who through the travail of his own life has assimilated the ideas that make him representative of his culture, that make him a bearer of its traditions and enable him to contribute to its improvement.

...To speak of an educated young person, rich in the understanding of basic ideas and issues, is as much a contradiction in terms as to speak of a round square. The young can be prepared for education in the years to come, but only mature men and women can become educated.

Таким чином, за допомогою прислів'їв можна збагатити розвиток інформаційного фонду мови.

В подальшому дослідженні заплановано вивчення вживання прислів'їв, метафоричних зворотів та інших емоційно-експресивних форм в науковому стилі англійської мови.

ЛІТЕРАТУРА

1. Пихтовникова 1992: Пихтовникова Л.С. Композиционно-стилистические особенности стихотворной басни (на материале немецких басен 18 века); Дис. канд. филол. наук.- Киев, 1992. 2. Гусев 1988: Гусев С.С. Упорядоченность научной теории и языковые метафоры. Метафора в языке и тексте. – под ред. В.Н.Телия.- М.: Наука, 1988.

РОЛЬ ВИЩОГО ЗАКЛАДУ ОСВІТИ ФІЗКУЛЬТУРНОГО ПРОФІЛЮ У РОЗВ'ЯЗАННІ ПРОБЛЕМИ ПІСЛЯВУЗІВСЬКОГО ПРАЦЕВЛАШТУВАННЯ

Курчаба Т.М.

Львівський державний інститут фізичної культури

Складна економічна ситуація в Україні, пов'язана з переходом держави до ринкових відносин негативно відбивається на системі фізичного виховання та спорту, оскільки в менталітеті більшості громадян України фізична культура поки що займає другорядні позиції. Об'єктивні умови, що склалися, не дозволяють повністю використовувати існуючі можливості розвитку фізичної культури і спорту. Незадовільний стан матеріальної бази, байдуже відношення зі сторони місцевих органів влади, недостатній рівень підготовки випускників галузевих вузів призводять до того, що сьогодні у сфері фізичної культури і спорту склалася досить напружена ситуація у питаннях працевлаштування випускників (1).

Очевидно, що низьку конкурентоспроможність молодих спеціалістів на ринку праці, незважаючи на рівень їх спортивної кваліфікації визначає відсутність практичного досвіду роботи. Це значною мірою відображається на соціальному самопочутті випускників ВЗО. Випускники вузів, в тому числі й фізкультурного профілю, менше, ніж інші групи населення, схильні до консерватизму і більшою мірою здатні сприймати нові ідеї. Водночас, слід

10

враховувати, що молодь після закінчення ВЗО у зв'язку з великою психологічною вразливістю гостріше реагує на неможливість влаштуватися за фахом. (2,3). Це особливо стосується спортсменів високої спортивної кваліфікації. Тому суспільство зазнає особливо великих втрат через неповне використання трудового потенціалу молоді.

Наші педагогічні спостереження та соціологічні дослідження, проведені впродовж 1993-1998 років, а також аналіз передового світового досвіду, дозволяють стверджувати, що провідна роль у розв'язанні проблеми працевлаштування випускників повинна належати вищому закладу освіти. Психологічна орієнтація студентів та випускників на підтримку вузів у цьому питанні є значною. Так, 73,6 відсотків опитаних студентів-випускників Львівського державного інституту фізичної культури та молодих спеціалістів вважають, що проблеми післявузівського працевлаштування своїх випускників повинен розв'язувати сам вуз, ще 51,2 відсотки опитаних вважають, що вуз повинен створити для цього оптимально сприятливі умови.

Допомога навчального закладу щодо майбутнього працевлаштування своїх студентів повинна, з погляду понад 300 опитаних, полягати:

- у покращенні якості викладання базових дисциплін для підвищення конкурентоспроможності майбутнього молодого спеціаліста на ринку праці (52,4 відсотки);

- створенні можливостей для ефективного проходження педагогічних практик у місцях можливого працевлаштування у (47,1 відсоток);

- в обов'язковому введенні до навчального плану спеціальних дисциплін, які б адаптували майбутнього молодого фахівця до ринкових умов, які розкривали б специфіку ринкової економіки, теорію ринкових відносин (43,3 відсотки);

- у розробці науково-практичних рекомендацій щодо моделі поведінки випускників вузів на біржах праці, у відділах кадрів організацій і фірм, щодо самореклами тощо (12,4 відсотка);

- у створенні в структурі вузівського управління свого власного спеціалізованого центру працевлаштування випускників з фізкультурною освітою, який надавав би студентам такі послуги, як: консультування з проблем працевлаштування; юридичне консультування, психологічно-адаптаційні послуги, створення інформаційного банку даних про робочі місця, налагодження зв'язків з можливими працедавцями тощо (91,2 відсотки).

На думку молодих спеціалістів, соціальна політика держави має бути спрямована передусім на створення умов, які дозволили б їм самостійно розв'язувати свої економічні проблеми. Мова йде не стільки про соціальний захист молодих спеціалістів, скільки про створення умов для їхньої самореалізації. Ця державна політика обов'язково має включати певні правові, організаційні, фінансові та інші гарантії, які допоможуть молодим спеціалістам отримати стабільний соціальний статус.

При відповідних зусиллях з боку державних органів та самих вузів можна найближчим часом розраховувати на покращення ситуації з проблемою працевлаштування випускників ВЗО фізкультурного профілю.

Література:

1. Аристова Л.В., Шпилько С.П. Физическая культура: отрасль в новых условиях хозяйствования. - М.: Экономика, 1991. - 144 с.
2. Канух Ю. Социально-экономическое воздействие перехода общества к рыночной экономике на психику молодежи // Проблемы социального захисту молоді в умовах зміни соціально-економічних відносин: Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції 25 - 28 липня 1999 р. - Київ, 1993. - С.102.- 104.
3. Молодежь Украины: ожидания, ориентации, поведение / Отв. ред. В.Е.Пилипенко. - Киев: Наукова думка, 1993. - 156 с.

КОМПОЗИЦІЙНИЙ МАЛЮНОК СТРУКТУРИ ПРОФЕСІЙНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ СПРЯМОВАНОСТІ ОСОБИСТОСТІ ВЧИТЕЛЯ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ (ЗГІДНО САМООЦІНОК СТУДЕНТІВ ТА ЕКСПЕРТНОГО ОЦІНЮВАННЯ ЗНАЧУЩОСТІ ОСНОВНИХ ПАРАМЕТРІВ)

Зубанова Н.Ю.

Волинський державний університет імені Лесі Українки

Професійно-педагогічна спрямованість особистості вчителя фізичної культури, це складне динамічне утворення, яке необхідно розглядати як сукупність усіх взаємодоповнюючих параметрів, враховуючи ієрархію кожного параметру окремо. Згідно наукових досліджень І.А.Зязюна (1989), Н.В.Кузьміної (1993), М.В.Прохорової (1993) професійно-педагогічну спрямованість визначають як цілісну властивість особистості, яка є головним критерієм придатності до педагогічної діяльності, що виражається у сукупності стійких педагогічних мотивів вибору діяльності, задоволеності нею і високій самооцінці особистістю своїх професійних здібностей.

Структура професійно-педагогічної спрямованості особистості фахівця розроблена Н.В.Кузьміною (1967,1993) та модернізована нами складається із п'яти параметрів: "наявність спрямованості", "валентність", "центральність", "фізкультурно-спортивна орієнтація", "стійкість до перешкод". Зміст параметрів, тобто складові їх характеристики розроблено згідно із специфікою діяльності вчителя фізичної культури

Результати констатуючого експерименту показали, що найбільш сформованими у майбутніх вчителів фізичної культури виявились параметри: "фізкультурно-спортивна орієнтація", "задоволеність", "опірність", "центральність", що обумовлено досвідом спортивної діяльності студентів та специфікою навчання у вузі, найменш – "специфічність спрямованості", "об'єкт спрямованості", "загальна" та "спеціальна валентність". Необхідно констатувати недостатню готовність майбутніх фахівців з фізичної культури та спорту до професійної діяльності.

Визначено композиційний малюнок професійно-педагогічної спрямованості згідно самооцінок студентів та експертного оцінювання (рис.1). Встановлено існування статистично-значимої кореляції (коефіцієнт рангової кореляції Спірмена, $r_s = -0,76$, $P < 0,05$) між ранговим розподіленням параметрів згідно самооцінок студентів та експертним оцінюванням основних компонентів структури професійно-педагогічної спрямованості. Згідно самооцінок студентів, найнижчі ранги спостерігаються за параметрами: "об'єкт спрямованості", "специфічність спрямованості", "загальної валентності". Найвищі ранги – за параметрами "фізкультурно-спортивна орієнтація", "задоволеність", "опірність".

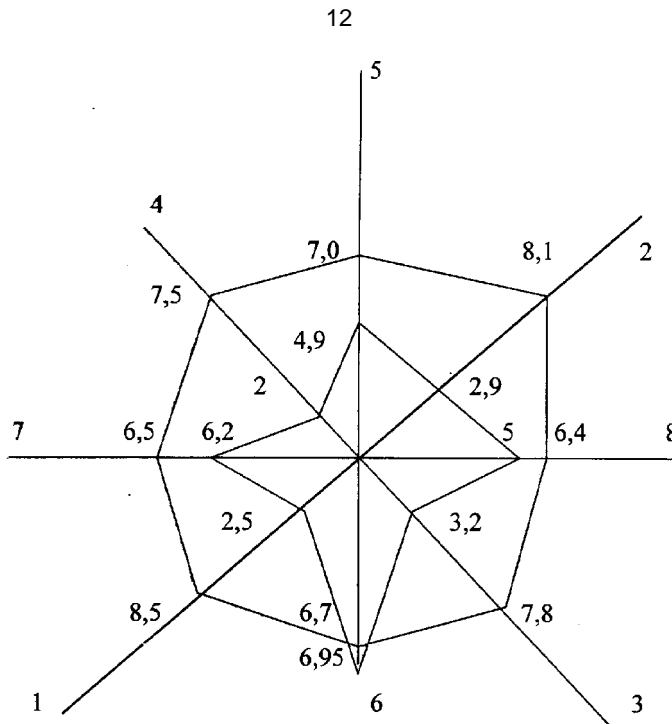

Рис.1 Композиційний малюнок професійно-педагогічної спрямованості особистості вчителя фізичної культури

Примітки:

- 1 – об'єкт спрямованості;
- 2 – специфічність спрямованості;
- 3 – спеціальна валентність;
- 4 – загальна валентність;
- 5 – центральність;
- 6 – фізкультурно-спортивна орієнтація;
- 7 – задоволеність;
- 8 – опірність.

Таким чином, встановлені розходження у визначенні значущості основних параметрів у структурі професійно-педагогічної спрямованості особистості вчителя фізичної культури, згідно самооцінок студентів і експертного оцінювання, обумовлюють необхідність переорієнтації фізкультурно-спортивної спрямованості особистості у професійно-педагогічну.

ВИКОРИСТАННЯ СИСТЕМИ ЗАВДАНЬ ПРИ НАВЧАННІ ОСНОВНИМ ПРИЙОМАМ ФЕХТУВАННЯ В УМОВАХ РЕГЛАМЕНТОВАНИХ КОНФЛІКТНИХ ВЗАЄМОДІЙ

Дупнак І.В.

Euatánuecé áidcraíce tínnchón óicc-fíz eóéüñódč

Подальше підвищення рівня спортивної майстерності у фехтуванні можливе лише при умові реалізації всіх основних

13

напрямків, які можуть впливати на ефективність тренувального процесу. Це потребує постійного вивчення всього комплексу питань, пов'язаних з сучасною технікою і тактикою фехтувальників та системою спортивного тренування. Важливе значення у підготовці фехтувальників має етап початкового навчання, завданням якого є створення фундаменту технічної та тактичної підготовки для по-дальшого поглибленого спеціалізованого тренування. Основну та вирішальну роль тут відіграє методика навчання. Саме вона потребує постійного систематичного удосконалення та оновлення у відповідності зі змінами у сучасній техніці і тактиці, а також врахування психолого-педагогічних теорій навчання руховим вмінням та навичкам.

Методика навчання техніко-тактичним вмінням фехтувальника привертала до себе увагу багатьох спеціалістів (В.А.Аркад'єв, Д.А.Тишлер, В.О.Андрієвський, В.С.Келлер та інші), а її удосконалення проводилось різними шляхами. Разом з тим слід відзначити, що досі не існує єдиного підходу до побудови структури, змісту навчання і тренування юних фехтувальників.

В зв'язку з цим метою нашої роботи було розробка і визначення ефективності методики поетапного формування спеціалізованих вмінь і навичок фехтування на шаблях на етапі початкового навчання за багаторівневою системою завдань в умовах регламентованих конфліктних взаємодій.

У відповідності з метою дослідження були поставлені наступні завдання:

1) Проаналізувати за даними літературних джерел і узагальнити практичний досвід провідних спеціалістів щодо методик підготовки юних фехтувальників.

2) Розробити багаторівневу систему завдань для навчання основним прийомом фехтування на шаблях в умовах регламентованих конфліктних взаємодій.

3) Перевірити ефективність розробленої методики в навчально-тренувальному процесі.

Поставлені завдання вирішувались шляхом використання аналізу літературних джерел, педагогічних спостережень, узагальнення практичного досвіду, педагогічного експерименту, нейрохронометрії, тестування інтелектуальних якостей, експертної оцінки та методів математичної статистики.

Досліджуваними були юні спортсмени груп початкового навчання секцій фехтування СТ "Динамо" та ДЮСШ-2 м. Львова в кількості 83 чоловік (для статистичної обробки взято результати дослідження 60 чоловік - по 30 осіб в експериментальній і контрольній групах) частина дітей вибула з причини природного відбору.

Узагальнивши практичний досвід тренерів з фехтування і проаналізувавши психолого-педагогічні теорії засвоєння знань і формування вмінь та навичок, ми прийшли до висновку, що основу методики навчання базовим прийомом фехтування повинна складати теорія поетапного формування розумових дій з врахуванням теорії алгоритмізації.

Сутність створеного підходу полягає в наступному. Нами була чітко визначена послідовність оволодіння прийомами фехтування на шаблях на етапі початкового навчання [1].

На кожен прийом нападу та оборони нами була надана характеристика техніки їх виконання, в якій виділені основні опорні

14

точки (ООТ) пересування по доріжці та володіння зброєю і орієнтовна основа дії (ООД) виконання кожного з прийомів.

Кожна вправа навчання техніці і тактиці фехтування включає:

- прийоми нападу і оборони зброєю;
- рухові напади і пересування по доріжці;
- умови техніко-тактичних взаємодій;
- характер взаємодій (партнер, протидіючий партнер).

Навчання кожному прийому проводилось за чітко визначеним алгоритмом ускладнення умов виконання поставленого завдання. На першому, репродуктивному рівні необхідно було повторити вправу за взірцем у визначеній стандартній ситуації з відчуттям ООТ. На другому рівні пропонувалось завдання на репродуктивно-пошукову діяльність: пошук і визначення стандартної ситуації при взаємодії з партнером. На третьому, реконструктивному рівні ставилось завдання правильно виконувати прийом в конфліктній ситуації зі стандартного вихідного положення. На заключному четвертому рівні пропонувалось завдання реконструктивно-варіативного типу, де потрібно було визначити коли і як виконувати задану техніко-тактичну дію в конфліктній ситуації з протидіючим партнером, яке було контрольною вправою. Важливо, що без правильного виконання вправи не можна переходити до завдання наступного рівня складності.

Комп'ютерне тестування сенсомоторних та інтелектуальних якостей [2] по завершенні педагогічного експерименту зафіксувало відмінності в рівні їх розвитку у досліджуваних експериментальної та контрольної груп. Достовірність відмінностей визначалась t-критерієм Ст'юдента.

На тлі загального покращення результатів тестування спостерігається різний ступінь цього покращення за окремими показниками сенсомоторики та інтелекту юних спортсменів. Статистично достовірним є покращення у спортсменів експериментальної групи в порівнянні з контрольною групою часу реакції вибору (вплив методики 9.6%) та реакції вибору з "переробкою" (10.34%), точності перцептивної антиципації в ситуації з перешкодою (13.7%), оперативного мислення (вплив методики на швидкість прийняття рішення 29.4%, на алгоритмізацію дій - 8.6%) та здатність до ймовірнісного прогнозування (вплив на результативність дій в типових для фехтування ситуаціях 21.7%, в нетипових - 6.9%).

Недостовірними виявилися відмінності між часом простої реакції, точності перцептивної антиципації в стандартних умовах та рецепторної антиципації. Відсутність достовірних відмінностей в перелічених показниках сенсомоторики між фехтувальниками контрольної та експериментальної груп свідчить про незалежність розвитку цих якостей від застосованої методики навчання.

Для визначення ступеню впливу розробленої нами методики навчання на покращення показників сенсомоторики та інтелекту у спортсменів експериментальної групи нами був проведений однофакторний дисперсійний аналіз.

Необхідно зазначити вагомість критеріально-орієнтовного тестування при визначенні ефективності запропонованої нами методики, що проводила група експертів, до складу якої входили досвідчені тренери та висококваліфіковані фехтувальники. Дане тестування підводило підсумок нашого педагогічного експерименту. Для стандартизації оцінок нами був розроблений оціночний лист з 10-бальною шкалою для кожного пункту: техніка володіння зброєю та

пересування по доріжці, координація рухів, адекватність вибору прийому і своєчасність його реалізації. Загальна оцінка для конкретного фехтувальника вираховувалась як середній бал виставлених йому всіма експертами оцінок.

За експертними оцінками середній бал фехтувальників експериментальної групи становить 7,69, а контрольної - 6,52. Ця відмінність є статистично достовірною на рівні значущості $p=0.05$. Однофакторний дисперсійний аналіз виявив, що доля вкладу застосованої нами методики навчання в більш високий рівень техніко-тактичної майстерності фехтувальників експериментальної групи становить 49,05%.

Проведене нами дослідження дає можливість стверджувати, що розроблена нами методика навчання основним прийомам фехтування на шаблях за системою завдань в умовах регламентованих конфліктних взаємодій, яка базується на теорії поетапного формування розумових дій з врахуванням теорії алгоритмізації, дозволяє ефективніше, в порівнянні з існуючою методикою навчання, формувати необхідні фехтувальнику рухові вміння і розвивати актуальні психічні якості.

Література:

1. Дупнак І.В. *Навчання основним прийомам фехтування на шаблях за системою завдань // Збірник наукових праць Волинського педагогічного університету. - Луцьк, 1997.*
2. Сивицький В.Г. *Діагностика тактичних уменій спортсменів методом імітації типичних соревновальних ситуацій (на прикладі фехтування). - Дисс...канд. пед. наук (130004) .- М., 1995.*

ФИЗИЧЕСКАЯ РЕАБИЛИТАЦИЯ БОЛЬНЫХ С ОСТЕОХОНДРОЗОМ ПОЗВОНОЧНИКА

Приходько Н.А.

Харьковский государственный институт физической культуры

Несмотря на проведенные последние десятилетия ряда фундаментальных исследований, посвященных проблеме остеохондроза, она по сей день сохраняет свою актуальность.

Неврологические нарушения обусловленные остеохондрозом позвоночника, выявляются по данным разных авторов [1, 2], у 30-80% взрослого населения часто являясь причиной временной и стойкой утраты трудоспособности, а также инвалидности.

Применение немедикаментозных методов лечения, в том числе и занятия лечебной физкультурой [3, 4, 5], в сочетании с медикаментозным воздействием позволяют значительно улучшить и ускорить реабилитацию больных остеохондрозом.

Целью нашего исследования явилось: улучшить и нормализовать нарушение функции организма больных с пояснично-крестцовым остеохондрозом.

Задачи исследования:

1. Изучить фоновое функциональное состояние организма больных с пояснично-крестцовым остеохондрозом в подострой стадии течения болезни.
2. Изучить общепринятую методику лечебной гимнастики, используемую в неврологическом отделении для больных с пояснично-крестцовым остеохондрозом контрольной группы.
3. Модифицировать общепринятую методику лечебной гимнастики для больных с пояснично-крестцовым остеохондрозом экспериментальной группы.

16

4. Определить и оценить влияние общепринятой и модифицированной нами методики лечебной гимнастики на функциональное состояние организма больных двух групп с пояснично-крестцовым остеохондрозом.

С этой целью было обследовано 30 больных мужчин в возрасте 35-50 лет с диагнозом пояснично-крестцовый остеохондроз в стадии обострения (острая стадия). Из них 15 больных составили контрольную группу и 15 - экспериментальную.

Использовали следующие методы исследования: сбор анамнеза, осмотр, соматоскопия, пальпация, пульсометрия, артериальная тонометрия, функциональная проба определения подвижности позвоночного столба, пробы для исследования силовой выносливости мышц брюшного пресса и мышц разгибателей спины, врачебно-педагогические наблюдения во время занятий лечебной гимнастикой, а также использовались данные рентгенограмм.

При проведении обследования больных отмечалась асимметрия плеч, лопаток, треугольников талии, при пальпации остистых отростков отмечалась резкая болезненность по ходу их в пояснично-крестцовой области. Болезненность также отмечалась по ходу седалищного нерва - в области ягодицы и по задней поверхности бедра и голени.

Обследование больных проводилось до и после курса реабилитации. Больные контрольной и экспериментальной групп получили в комплексном лечении по 20 занятий лечебной гимнастикой.

Динамика показателей сердечно-сосудистой системы носила следующий характер: при первичном обследовании в экспериментальной группе частота сердечных сокращений равнялась $68 \pm 1,4$ ударов в минуту; при повторном обследовании частота сердечных сокращений равнялась $62 \pm 0,7$ ударов в минуту. В контрольной группе при первичном обследовании частота сердечных сокращений составила $71 \pm 1,7$ ударов в минуту; при повторном обследовании частота сердечных сокращений равнялась $64 \pm 0,5$ ударов в минуту.

Подвижность позвоночного столба улучшилась как у больных контрольной группы с $58,8 \pm 2,5$ см до $49,1 \pm 2,9$ см, так и у больных экспериментальной группы $60,2 \pm 3,0$ см до $44,2 \pm 2,0$ см.

У больных контрольной группы силовая выносливость мышц разгибателей спины увеличилась с $24,5 \pm 1,5$ сек до $130 \pm 3,0$ сек, у больных экспериментальной группы с $24,0 \pm 2,8$ сек до $210 \pm 1,5$ сек.

Силовая выносливость мышц брюшного пресса возросла с $20 \pm 2,0$ сек до $80 \pm 2,1$ сек в контрольной группе, в экспериментальной группе выносливость возросла с $19 \pm 2,4$ сек до $120 \pm 1,8$ сек.

Сравнительный анализ повторных исследований показателей функционального состояния свидетельствовал о том, что силовая выносливость мышц разгибателей спины и мышц брюшного пресса возросли более значительно у больных экспериментальной группы, чем у больных контрольной.

Выводы:

1. Выполнение физических упражнений в условиях больницы положительно влияет на организм больных, о чем свидетельствуют данные в динамике клинического обследования, показателей функциональных проб.
2. Занятия по лечебной физической культуре проводить ежедневно продолжительностью 30-45 минут.

17

3. Сочетать в занятиях лечебной гимнастикой массаж.

Литература

1. Готовцев П.И., Селиванов В.П., М.: Медицина, 1986. - с.15-19.
2. Девятова М.В. *Лечебная физическая культура при остеохондрозе позвоночника и заболеваниях периферической нервной системы. Л.: Медицина, 1983. - с. 110-120.*
3. Кошечкина Т.И., Стрелис К.Э. *Специальные физические упражнения как средство предупреждения перенапряжения опорно-двигательного аппарата позвоночника. - М.: Здоровье, 1981. - с.84-95.*
4. *Лечебная физическая культура / Под общей ред. проф. В.Е. Васильевой. - М.: ФиС, 1970. - с.102-250.*

ВЗАИМОСВЯЗЬ ТЕЛОСЛОЖЕНИЯ И ТЕМПЕРАМЕНТА

Фалькова Н.И.

Государственный технический университет, г. Донецк

Начиная с 1960 года, в центре внимания биологов и психологов, оказался вопрос о том, какие элементы поведения более или менее стабильны в течении жизни и связаны ли они с физическими различиями, и насколько тесно. Умственные способности, оцениваемые по баллам коэффициента, остаются относительно стабильными и слабо коррелируют с телосложением. В значительно большей степени выражена взаимосвязь между телосложением и темпераментом или глубочайшими свойствами личности с присущими ей навыками поведения (Дж. Тэннер, 1979). Однако, многие авторы, полагают, что, люди, знающие о стереотипах поведения полных или худощавых, ведут себя в соответствии с ожиданиями окружающих.

Задача исследования: изучить взаимосвязь телосложения и темперамента. В эксперименте участвовали студентки 1-2 курса, в количестве 500 человек. Условия педагогического эксперимента включали антропометрические линейные и нелинейные измерения, анкетный метод самооценки своих свойств и качеств, математические расчеты. Антропометрические измерения проводились по общепринятой унифицированной методике В.В.Бунака (1941). У испытуемых, в состоянии покоя, регистрировался ряд антропометрических показателей: длина тела, масса тела, окружность грудной клетки. На основании полученных данных рассчитывался показатель крепости телосложения Пинье по формуле:

$$\text{рост/см/} - (\text{вес/кг/} + \text{окружность грудной клетки в фазе выдоха/см/}).$$

Полученные величины оценивались по шкале: меньше 10 у.е. - крепкое; 10-20 у.е. - хорошее; 21-25 у.е. - среднее; 26-35 у.е. - слабое; 36 у.е. и более - очень слабое телосложение. В результате в процентном соотношении к количеству человек получилось: очень слабое телосложение - 23.0%; слабое телосложение - 27.5%; среднее телосложение - 29.0%; хорошее телосложение - 12.5%; крепкое телосложение - 8.0%. Для психодиагностического исследования были отобраны по 15 студенток каждого типа телосложения. Аналогом для анкетирования послужил опросник Айзенка (1960), адаптированный нами для студентов. Исследованию предшествовал инструктаж, в котором указывалось, что изучаются

18

личностные свойства, а не умственные способности. На вопросы предлагалось отвечать не раздумывая, сразу же, так как важна первая реакция испытуемого. По этим вопросам отмечалась экстраверсия или интроверсия, возбудимость и склонность к ложным ответам. В результате получились следующие процентные соотношения по типам телосложения:

- - очень слабое телосложение: 70% - холерики; 20% - меланхолики; 10% - флегматики
- - слабое телосложение: 33.3% - сангвиники; 33.5% - холерики; 16.6% - меланхолики; 16.6% - флегматики.
- - среднее телосложение: 42.8% - сангвиники; 33.5% - холерики; 14.4% - флегматики.
- - хорошее телосложение: 42.8% - холерики; 42.8% - меланхолики; 14.4% - флегматики.
- - крепкое телосложение: 33.3%- холерики; 11.1 % - меланхолики; 55.5% - флегматики.

По этим расчетам видно, что у очень слабого и слабого телосложения преобладает холерический тип темперамента. У студенток среднего телосложения преобладание сангвинического и холерического типа темперамента, у хорошего - холерического и меланхолического, а у крепкого - флегматического. Средние результаты по всем типам телосложения получились следующие: холерический тип темперамента - 44.4%; флегматический - 22.1%; меланхолический - 18.1%; сангвинический - 15.2%. Из этих соотношений следует, что у испытуемых экстравертные черты характера преобладают над интровертными - 55.5% и 44.4% соответственно. Влияние свойств интроверсии-экстраверсии обнаруживается в таких ситуациях, в которых напряжение вызвано однообразием деятельности или чрезвычайной бедностью внешних впечатлений (сенсорная депривация). В таких случаях деятельность экстравертированных ухудшается, а это 90% очень слабого телосложения; 50.1% слабого телосложения; 33.5% среднего телосложения; 85.6% хорошего телосложения; 44.1% крепкого телосложения. И наоборот деятельность интровертированных улучшается, то-есть у 10% очень слабого телосложения; 49.9% слабого телосложения; 57.2% среднего телосложения; 14.4% хорошего телосложения и 55,5% крепкого телосложения.

Из данного исследования можно сделать вывод, что, управляя процессом по физическому воспитанию, необходимо чередовать параметры и характер нагрузки, так как учебные группы неоднородны по типу телосложения и темпераменту.

ХАРАКТЕРИСТИКА БАЗОВЫХ ВЕЛИЧИН ФИЗИЧЕСКОГО РАЗВИТИЯ

Фалькова Н.И.

Государственный технический университет, г. Донецк

Физическое развитие человека характеризуется прежде всего величиной размеров тела, которые называются габаритные. Габаритные размеры - это наибольшие размеры тела в разных его положениях и позах, ориентированные в разных плоскостях (В.П. Зинченко, В.М.Мунилов, 1979). Наиболее общими, или базовыми являются масса и длина тела, составляющие основу телосложения. Масса и длина тела по мнению многих авторов (А.И.Ярхо, В.В.Бунак и др., 1968), являются основными признаками, характеризующими не

19

только физическое развитие человека, но и в виде барометра отражающие экологические и социальные изменения, а также проявление различных заболеваний(А.Г.Щедрин, Э.Г.Уварова, 1988). Изучение роста чрезвычайно важно для выяснения механизмов эволюции, так как эволюция морфологических признаков осуществляется всегда путем генетически обусловленного роста и развития. Кроме того, изучение процесса роста существенно для понимания индивидуальных различий формы и функций у человека (Дж.Тэннер,1979). Гормон роста действует в энергетическом гомеостате как жиромобилизующий гормон. Жирные кислоты, концентрация которых в крови при ожирении увеличена, вызывают снижение уровня гормона роста (В.М.Дильман, 1981). Для практических целей необходимо установить тот возраст, для которого можно констатировать физическое прекращение роста длины тела, то-есть такой возраст, после которого прирост длины тела не превысит 2%. Продольные исследования показывают, что для мальчиков это в среднем 17.5 лет, а для девочек 16 (В.В.Бунак, 1979). На основании анализа различных признаков П.Ф.Шапаренко и С.П.Лысюк (1992) установили:

1. Телосложение среднерослых следует отнести к мезоморфному типу, низкорослым присущи черты брахиморфии, высокорослым - долихоморфии. В связи с этим отмечаются существенные различия в соматометрических характеристиках головы, шеи, туловища, конечностей и их сегментов.

2. Степень развития подкожного жиротложения пропорциональна величине диаметров и обхватов туловища, шеи, конечностей. У низкорослых мужчин толщина жировых складок пропорционально больше на 27.3%, у женщин - на 16%, у высокорослых наоборот, отмечается дефицит жиротложения по отношению к низкорослым на 14.4%.

3. У низкорослых увеличены относительные значения и мышечной массы в среднем на 3.5%.

4. С увеличением длины тела суживаются поперечные и обхватные размеры, уменьшается относительная величина массы тела. Наоборот, с уменьшением длины тела относительно увеличиваются диаметры и объемы частей тела, нарастает масса.

Многие авторы приводят данные об увеличении в процентном отношении доли населения высокого роста и уменьшении низкорослых. В качестве признака интенсивности роста рассматриваются особенности преобразования психического склада молодежи. Развитие современной техники, изменение ритма жизни воздействуют на психоневрологические процессы человека. Неврологический фактор может быть одним из существенных в детерминации сдвигов в темпе и интенсивности роста. Двигательная деятельность и умственная активность, представляющие социально-направленные, социально-формируемые, социально-детерминированные формы деятельности имеют биологический механизм.

Массу тела принято считать наиболее таксометричным признаком. Масса тела зависит от пола, возраста, особенностей телосложения, степени тренированности (З.М.Эвенштейн,1989). Превышение веса относительно идеального может быть связано с наличием широкой грудной клетки, хорошим развитием мышц, однако может быть связано и с избытком жировых отложений (А.Ф.Синяков, 1995). Масса тела на различных этапах онтогенеза

20

имеет устойчивые, усредненные цифровые значения, которые являются нормативными характеристиками и отражают средний уровень физического развития данного возрастного периода (Л.Ф.Шапаренко, 1994). В изучении массы тела широкое распространение имели индексы массы, так как считалось, что определенному значению длины тела соответствует неизменное количественное значение массы. С этой целью широкое распространение имели индексы Брока, Рорера, Ливи, Ярхо, Кауп и др.. По мнению Я.Я.Рогинского (1978) указанные индексы не учитывают того, что при определении соотношения массы и длины тела сравниваются разнородные величины: объемные - масса и линейные - длина тела, которые изменяются не прямо пропорционально. Непригодны также индексы, выражающие массу тела в процентах роста. Значительно более точен метод вычисления массы тела при определенном росте с применением уравнения регрессии. Метод применим для индивидуальных оценок внутри данной группы, когда имеются средние значения этих признаков. По мнению П.Ф.Шапаренко (1994), для онтогенеза важно анализировать развитие массы в единстве с объемными параметрами тела.

Изучение сдвигов в темпе и интенсивности роста и массы тела, позволяет выяснить зависимость различных характеристик созревания физического развития человека от изменения социальных воздействий.

ПРОБЛЕМНЫЙ ПОДХОД К СОЗДАНИЮ МЕХАНИЗМА УПРАВЛЕНИЯ ПОТРЕБНОСТИ В ПОДГОТОВКЕ КАДРОВ СФЕРЫ ФИЗИЧЕСКОЙ КУЛЬТУРЫ И СПОРТА

Горбенко А.В.

Харьковский государственный институт физической культуры

Системой знаний о законах управления развитием физической культуры и спорта как целостной социальной системой, формой социального движения, является теория управления физической культурой и спортом. Одной из форм общественного движения, направленной на многофункциональное использование физической культуры и спорта для удовлетворения потребностей личности и общества, есть физкультурное движение. Способностью удовлетворять потребности людей в формировании здорового образа жизни называют качество физкультурно-спортивной услуги, основными факторами повышения которой являются рост квалификации работников физкультурно-спортивных предприятий и организаций, высокий уровень организации всех физкультурно-спортивных мероприятий, наличие современного оборудования и т.д. [6].

Создавшееся социально-экономическое положение в стране оказывает сдерживающее воздействие на развитие сферы физической культуры и спорта. Это можно подтвердить снижающимся уровнем организации физкультурно-оздоровительной работы в коллективах на селе, по месту жительства, сокращением части ДЮСШ, должностей педагогов-организаторов, инструкторов физической культуры на производстве.

Практика управления физической культурой и спортом требует научных обоснований для совершенствования потребности, подготовки, спроса, повышения квалификации кадров физической

21

культуры. Экономическое состояние страны на данном этапе является сдерживающим фактором развития отрасли, а труд работников физической культуры и их особенности (характер труда, содержание, условия, социальный статус, оплата труда, стимулирование, пути повышения эффективности) приобретают исключительную значимость.

Наука о физической культуре должна ориентироваться на создание новой методологии в области кадровой политики, отвечающей потребностям перспективы, учитывающей особенности нынешнего состояния отрасли и дальнейшего прогнозного изменения.

Система нормативных актов, издаваемых органами власти, управления и общественными организациями, и регулирующая общественные отношения в сфере физической культуры и спорта, определяет и создаёт пути дальнейшего развития отрасли физической культуры и спорта.

Осуществляемая в данный момент подготовка новой концепции дальнейшего развития физической культуры и спорта в Украине определяет стратегию развития и тактику радикальных изменений устаревших подходов отрасли. Она предусматривает в первую очередь укрепление здоровья населения средствами физического воспитания и спорта, повышение эффективности деятельности физкультурно-спортивных организаций, внедрение новых экономических механизмов управления.

Вникая в содержание современных концептуальных положений физической культуры и спорта, можно определить, что в Украине остаются нерешенными соответственно современным условиям вопросы нормативно-правового, научно-методического, информационного и кадрового обеспечения. Одним из основных направлений реализации заданий, определенных современной концепцией, есть выявление и удовлетворение общегосударственных и региональных потребностей в квалифицированных кадрах; подготовка нового поколения специалистов; повышение их профессионализма на всех уровнях деятельности в сфере физической культуры и спорта. Проект современной концепции физической культуры и спорта 1998 года определяет, что для реализации заданий, предусмотренных для дальнейшего развития физической культуры и спорта в Украине, необходимо внести изменения в систему обеспечения её функционирования : кадровое, научно-методическое, материально-техническое, финансово- экономическое, информационное, нормативно-правовое обеспечение, международные связи. На наш взгляд вопросы кадрового обеспечения, с точки зрения научного обоснования, являются мало исследованными в особенности раздел системы кадрового обеспечения, который отражает выявление прогностических общегосударственных и региональных потребностей в квалифицированных специалистах различных сфер отрасли физического воспитания и спорта, а также в разрешении и обновлении профессиональных знаний специалистов, которые работают по специальности.

Существующая в Украине система физической культуры и спорта находится в кризисном состоянии и не может удовлетворить потребности, которые возникают перед ней. Это обусловлено действием ряда объективных и субъективных факторов развития существующей системы физического воспитания и спорта

22

[4]. По мнению исследователей Паркинсона С. и Рустомжи М. за последнее столетие в структуре общества произошло важное изменение. Вместо индивидуалов, работающих в основном на самих себя, общество теперь состоит из больших групп людей, работающих в организациях различных типов: на заводах, в правительственных учреждениях, в больницах, университетах, отелях, Вооруженных Силах, на воздушных линиях, в международных банках, в физкультурно-спортивных организациях и так далее [5]. Специалисты любой отрасли, в том числе физической культуры и спорта, характеризуются определенным количеством. Как утверждает В.Р.Веснин, это количество не есть произвольная величина, а оно определяется масштабами, сложностью, трудоемкостью, особенностью технологических и методических процессов, степенью их автоматизации и компьютеризации. Все эти факторы задают нормативную численность работников [2].

Деятельность, связанная с физкультурной, спортивной и рекреационной направленностью, объём предоставляемых услуг физической культуры и спорта находятся в прямой зависимости от количества занятых в этой сфере работников. По нашим расчётам в настоящее время на одного специалиста физической культуры приходится в среднем 800 человек, а по расчётам в работах Приходько И.И. - один специалист физического воспитания может охватывать в среднем 120-150 занимающихся. По его мнению, численность работников физической культуры и спорта должна быть увеличена примерно в три раза. Поэтому имеющаяся численность работников данной сферы крайне недостаточна для удовлетворения общественных потребностей в услугах, связанных с занятиями в физкультурно-спортивной сфере [7].

Определяющее значение для увеличения объема и качества предоставляемых физкультурно-оздоровительных услуг имеет формирование условий, главными из которых являются рост численности работников сферы физической культуры и спорта, а также создание необходимой материально-технической базы.

Статьей 30 закона Украины о физической культуре и спорту определено, что органы государственной исполнительной власти по вопросам физической культуры и спорта, по вопросам образования и охраны здоровья с учетом предложений соответствующих общественных организаций определяют потребность в специалистах физкультурно-оздоровительного и спортивного профиля.

В статье 8 закона Украины о физической культуре и спорту указаны сферы внедрения физической культуры (производственная, учебно-воспитательная, социально-бытовая). Кроме того указаны направления внедрения физической культуры: физкультурно-оздоровительная деятельность, физическое воспитание и развитие массового физкультурно-спортивного движения [3]. Таким образом, с внедрением физической культуры по данным сферам и направлениям несомненно будет расти потребность в обеспечении специалистами физической культуры и спорта.

Как определяет Шаховой В.А.: "... на данное время при расчётах текущей и перспективной потребности в отрасли ещё допускаются ошибки, которые ведут к излишним материальным затратам на подготовку специалистов, а также к нежелательным социальным и моральным последствиям для людей. Поэтому необходимо найти оптимальную величину, выражающую потребность

23

в кадрах. А для верного ее решения важное значение имеет методология"[8].

Наши исследования показывают, что потребность в специалистах, их спрос, подготовка, повышение их квалификации, происходящие изменения в практике физической культуры требуют научных обоснований.

Система высшего образования, на базе которой должна вестись подготовка новых специалистов, требует кардинальных изменений. А это предусматривает изменение учебных планов, введение новых учебных дисциплин, разработку моделей специалистов, изучение спроса, потребности в подготовке кадров.

По мнению академика Бака М.М.: "...система высшего образования должна вести подготовку новых специалистов, отражающих развитие специальностей и специализаций"[1]. Развивая кадровую проблему с использованием комплексного подхода к ней, мы вынуждены констатировать упущения в работе, связанные с потребностью и спросом специалистов в новых реалиях, в которых развивается физическая культура и спорт в Украине.

Наши исследования свидетельствуют о том, что разработка механизма управления потребностью в подготовке кадров для физической культуры требует системного комплексного подхода на данном этапе развития отрасли в Украине.

ЛИТЕРАТУРА

1. Бака М.М. Шань-Дань. Проблемы управления подготовки и использование физкультурно-спортивных кадров Украины на этапе перехода к рыночным отношениям. Сб. научных трудов - Белгород, 1997. - С.389-393.
2. Веснин В.Р. Основы менеджмента. Курс лекций для студентов. -М.: Знание, 1996. - С. 97.
3. Закон України про фізичну культуру і спорт. - К.: Укрспортзабезпечення, 1993. - С. 6, 16.
4. Концептуальні засади подальшого розвитку фізичної культури і спорту в Україні: Проект. - К.: ДКУФКС, 1998. - С.1-4, 11.
5. Паркинсон С., Рустомджи М. Искусство управления: Пер. с англ. - М.: ФАИР, 1997. - С.5.
6. Методические рекомендации по понятийному аппарату курса социально-экономических и организационно-правовых основ физической культуры и спорта. - К.: КГИФК, 1991. С.10, 17.
7. Приходько И.И. Организация физкультурно-оздоровительных групп и спортивных секций: Методические рекомендации - Харьков, 1992. - С. 4.
8. Шаховой В.А. Кадровый потенциал системы управления. - М.: Мысль, 1985. - С. 38-39.

СТРУКТУРА СОРЕВНОВАТЕЛЬНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ БИАТЛОНИСТОК РАЗЛИЧНОЙ КВАЛИФИКАЦИИ

Мулик В.В., Градусов В.А.
Харьковский государственный институт физической культуры

Эффективность управления в процессе спортивной тренировки во многом зависит от четких представлений о структуре соревновательной деятельности /В.Н.Платонов,1983/. Методологической основой дальнейшей разработки структуры подготовленности и соревновательной деятельности являются положения общей теории функциональных систем /П.К.Анохин,1974/. Принципиальным является то, что система, оставаясь неизменной по своему содержанию, изменяет свою структуру в зависимости от уровня результата, который ей необходимо обеспечить.

Изучение структуры соревновательной деятельности предполагает прежде всего выделение ее узловых моментов, а затем

24

наполнение их конкретным числовым значением /В.Н.Платонов,1983,1986/. Учитывая это положение, в процессе исследований оценивались следующие показатели: скорость передвижения по дистанции, штраф за стрельбу, время изготвки и стрельбы, общая задержка на огневых рубежах, коэффициент технической готовности /К.Т.Г./ по Субботину /1983/.

Изучалась роль различных компонентов соревновательной деятельности в достижении спортивного результата, а также взаимосвязь и соотношение между ними.

Исследования проводились на чемпионатах и первенствах СССР 1988-90 г., всесоюзных соревнований по биатлону в городах Чайковский и Соликамск, на 9 спартакиаде народов РСФСР по биатлону в г. Чайковский. Всего в обследовании было задействовано свыше 450 биатлонисток различной квалификации и возраста.

Математическая обработка результатов исследований позволила определить структуру соревновательной деятельности биатлонисток в целом и тенденции изменений параметров соревновательной деятельности в

зависимости от квалификации. Полученные данные свидетельствуют о неоднозначности вклада основных компонентов соревновательной деятельности в интегральный результат.

Так, в классических гонках решающий вклад в интегральный результат вносит стрельба. Причем соотношение гонки и стрельбы следующее: у женщин -38.5 и 61.5%; у юниорок- 34 и 66%; у девушек - 31 и 69%.

В спринтерских гонках значение гоночного компонента значительно выше, чем стрелкового /64 - 75.5% и 24.4 - 36% соответственно/.

Взаимосвязь различных компонентов со спортивным результатом в спринтерских и индивидуальных гонках неодинакова. В спринтерских гонках наиболее весом вклад стрельбы /от $r=0.500-0.720$ /. Несклько ниже взаимосвязь со стрельбой / $r=0.470-0.610$ /. Самые низкие корреляционные связи имеют время изготовления и общей задержки на огневом рубеже / $r=0.090-0.230$ у женщин и юниорок и до $r=0.380$ у девушек/. Взаимосвязь всех компонентов возрастает к последнему рубежу.

В индивидуальных гонках наиболее весом вклад стрельбы /от $r=0.360$ у девушек, до $r=0.700-0.805$ у юниорок и женщин/. Взаимосвязь гоночного компонента значительно ниже и составляет у девушек $r=0.380$; у женщин и юниорок $r=0.470-0.540$ соответственно. Корреляционные взаимосвязи со спортивным результатом всех компонентов на рубеже стоя выше, чем на рубеже лежа.

Проведенные исследования позволяют констатировать: структура соревновательной деятельности высококвалифицированных спортсменов характеризуется высоким уровнем параметров, меньшей их вариативностью, относительно низкой связью неосновных компонентов со спортивным результатом. Соревновательная деятельность юных биатлонистов: характеризуется большим количеством взаимосвязей между компонентами, наполняющими ее и большой их вариативностью.

В структуре соревновательной деятельности выделяются три группы относительно самостоятельных компонентов: 1/скорость прохождения дистанции; 2/ штраф за стрельбу; 3/ время задержки на огневых рубежах. Принадлежность отдельных компонентов к той или

25

иной группе обусловлена наличием достаточно высокой связи между ними / $r=0.700-0.900$ /. При этом каждая из указанных групп соревновательной деятельности является относительно независимой от других и преимущественно определяется различными качествами, способностями и функциональными механизмами. Взаимосвязь между ними довольно 'низка/ $r=0.120-0.257$ /.

Проведенные исследования позволили сделать следующие выводы:

1. В структуре соревновательной деятельности биатлонисток различной квалификации выделяются три относительно самостоятельных компонента.

2. Значимость компонентов различна в спринтерских и индивидуальных гонках. Также наблюдаются их различия у биатлонисток разной квалификации.

МОДЕЛЬНЫЕ ХАРАКТЕРИСТИКИ СОРЕВНОВАТЕЛЬНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ БИАТЛОНИСТОК РАЗЛИЧНОЙ КВАЛИФИКАЦИИ

Мулик В.В., Градусов В.А.

Харьковский государственный институт физической культуры

Ориентация системы управления тренировочным процессом на модельные характеристики сильнейших спортсменов позволяет своевременно выявлять слабые стороны в их подготовке и наметить вероятные пути по устранению недостатков. Кроме того - определение модельных характеристик спортсменов позволяет осуществить их отбор и оценку отдельных составляющих спортивного мастерства. При этом, согласно результатам исследований А.А.Новикова, В.В.Кузнецова, И.Н.Шустина /1976/ можно выделить три группы модельных характеристик: соревновательной деятельности, основных сторон подготовленности и функционального состояния. Принято считать, что главная роль принадлежит модельным характеристикам соревновательной деятельности, т.к.именно анализ соревновательной деятельности сильнейших спортсменов в экстремальных условиях спорта позволяет выявить особенности отдельных составляющих этой деятельности и прогнозировать такой уровень ее показателей, который необходим для достижения высокого результата.

Исследованиями последних лет, проведенными в биатлоне, показано, что динамика роста спортивных достижений обусловлена прежде всего тремя факторами: улучшением результатов в лыжной гонке; повышением скорострельности и уменьшением времени пребывания на огневых рубежах; высокой точностью стрельбы. Однако в доступной литературе однозначных рекомендаций по оценке трех названных факторов для биатлонисток различной квалификации не обнаружено. С целью устранения отмеченного недостатка в теории и практике биатлона предпринята попытка методом педагогических наблюдений определить модельные характеристики соревновательной деятельности биатлонисток.

Исследования проводились на чемпионатах и первенствах СССР по биатлону 1988-90 гг., всесоюзных соревнованиях по биатлону в городах Чайковский и Соликамск, 9 зимней спартакиаде народов РСФСР по биатлону в г.Чайковский.

Создание моделей соревновательной деятельности предполагает прежде всего выделение ее узловых компонентов, а затем наполнение их конкретным числовым значением

26

/В.Н.Платонов, 1983, 1986/. Учитывая это положение, в процессе исследований оценивалось следующие показатели: скорость передвижения по дистанции, штраф за стрельбу, время изготовления и стрельбы, общая задержка на огневых рубежах, коэффициент технической готовности по Субботину /К.Т.Г./

Определив наиболее информативные показатели соревновательной деятельности и их количественные характеристики, и опираясь на методологические основы моделирования, нами разработаны дифференцированные характеристики отдельных показателей соревновательной деятельности биатлонисток, достижение уровня которых позволит им рассчитывать на успешное выступление в соревнованиях различного ранга (табл.1).

Таблица 1

Модельные характеристики соревновательной деятельности биатлонисток

Показатели	Женщины		Юниорки	
	Гонка 15км	Гонка 7.5км	Гонка 10км	Гонка 7.5км
Время прохождения дистанции со стрельбой, (мин., сек)	58.30±0.30	28.00±0.30	39.30±0.30	29.30±0.30
Изготовка для стрельбы: лежа (сек) стоя (сек)	19±1	18±1	21±1	20±1
	18±1	17±1	20±1	19±1
Скорострельность: лежа (сек) стоя (сек)	18±1	17±1	20±1	19±1
	17±1	16±1	18±1	18±1
Время пребывания на огневых	2.35±0.10	1.15±0.05	2.15±0.10	1.25±0.05

рубежах, (мин., сек)				
Результаты стрельбы	1-1	0-1	1-1	0-1
К.Т.Г. (усл.ед.)	0.60±0.1	0.70±0.1	0.55±0.1	0.65±0.1
Средняя скорость гонки (м/с)	4.70±0.1	5.00±0.1	4.65±0.1	4.95±0.1

Полученные данные в дальнейшем могут быть использованы для формирования моделей соревновательной деятельности, совершенствования на этой основе тренировочного процесса и разработки индивидуальных тренировочных программ для спортсменов высокого класса.

ГУМАНИСТИЧЕСКОЕ ВОСПИТАНИЕ В РУСЛЕ ИДЕЙ КАРЛА РОДЖЕРСА

Бабенко Н.А.

Харьковский государственный педагогический
университет им. Г.С. Сковороды.

В 80 - 80-х годах на Западе получили широкий резонанс концепции формирования Личности, объединенные понятием "гуманистическое воспитание". Ярким ее представителем является Карл Роджерс. В его трактовке человеческое "Я" не является фатально приговоренным к антисоциальным порывам и необузданным влечением; отрицается и бихевиористский подход к человеку, поведение которого якобы поддается манипулированию извне.

27

В целом теоретическая программа гуманистического воспитания предназначена обеспечить индивидуальные возможности глубокого самопознания и раскрытия подлинного "Я" Личности; призвана эмансипировать Личность, предоставить ей как можно большую независимость в обучении, суждениях и действиях.

В самых ранних своих работах К. Роджерс признавал, что психотерапия сочетает науку и искусство. Если психотерапевт искренен в своих отношениях с пациентом, а также проявляет к нему безусловное уважение и эмпатическое понимание его состояний, то будут происходить значительные и конструктивные личностные изменения.

Однажды пережитое человеком оказывает значительные воздействия на него в течение всей жизни. В середине 50-х годов Роджерс предложил новую дисциплину - гуманистическую психологию, которая интегрировала объективные и субъективные формы познания. Этим шагом он пытался обосновать такую модель науки, когда в центр системы помещена человеческая субъективность. Карл Роджерс выделил три базальных гуманистических принципа:

1. Люди по своей природе свободны и добры;
2. Пациенты, учащиеся, представители политических партий, социальных классов - это прежде всего люди;
3. Конструктивное (дающее облегчающий, лечащий, обучающий, развивающий, умиротворяющий эффект)

взаимодействия с людьми возможен только в том случае, если психотерапевту, учителю, политику удастся войти с ними в человеческие (а не медицинские, педагогические или политические) отношения.

Важнейшее научное открытие К. Роджерса заключается в том, что он установил "необходимые и достаточные условия" гуманизации любых межличностных отношений, обеспечивающие конструктивные межличностные изменения, а именно:

1. Безоценочное позитивное принятие другого человека;
2. Его активное эмпатичное слушание;
3. Конгруэнтное (т.е. адекватное, подлинное, искреннее) самовыражение в общении с ним.

Извне человека нельзя гуманизировать, нельзя сформировать у него гуманистические убеждения; даже создать психологические условия, в которых человек может сам прийти к этим убеждениям, свободно выбрать их, можно лишь изнутри. Убеждения не формируются извне, но выбираются и выстраиваются изнутри.

Материалом для их построения может стать лишь внутренний опыт самого человека. Необходимо в первую очередь проделать определенную внутреннюю работу с самим собой.

Любая гуманизация - это прежде всего гармонизация отношений Личности человека со своим внутренним аутентичным "Я". Чтобы стать условием гуманизации мира и других людей, человек должен сначала научиться безоговорочно принимать, активно и эмпатически выслушивать и конгруэнтно выражать свое подлинное "Я". Величайшая заслуга К.Роджера как человека и ученого, заключается в том, что он смог проделать эту сложную работу становления Homo Humanis человека гуманного.

Каждый, кто стремится открыть, воплотить и утвердить сначала в самом себе, а затем и во взаимоотношениях с другими людьми. Рах Humanis - гуманный мир, должен пройти через "лабораторию гуманизма". Жизнь в высшем смысле - непрерывный

28

изменяющийся прогресс, в котором ничто не фиксировано. Это всегда процесс становления. Если существует такая вещь, как истина, то в свободном индивидуальном прогрессе поиска можно приблизиться к ней.

Литература

1. Rogers C.R. *The role of self - understandug in the prediction of behaviour* //J. Cjnmeting. Psychol 1948. V.12.P. 174-186.
2. Rogers C.R. *Client - centerid therapy*. Boston: Houghton Mifflin, 1951.
3. Rogers C.R. *Person or science. A philosophical question* //Cross Currenti. 1953. V.3.P.289-386.
4. Rogers C.R. *Psychotherapy today* //Amer. I. Psychotherapy 1963. V.17. P. 5-16.
5. Rogers C.R. *Towards a science of a person* //J. Humanistic Psychol 1963. V.3.P.72-92.

АНАЛИЗ И КЛАССИФИКАЦИЯ ТИПОВ ТЕЛОСЛОЖЕНИЯ

Фалькова Н.И.

Государственный технический университет, г. Донецк

Человеческое тело, даже по своему внешнему виду, характеризуется сотнями разнообразных вариаций, и каждая классификация типов телосложения неминуемо выбирает какие-то одни признаки в качестве основных, игнорируя другие. Состоятельность или несостоятельность классификации зависит от того, как она связана с другими аспектами биологии человека, и как она отражает проблемы роста, эволюции физиологии, патологии и поведения (М.Ф.Пеструх, Я.Я.Рогинский, 1941; В.В.Бунак, 1979).

Между людьми существуют значительные различия по форме тела, которые касаются всех уровней детализации - от размеров и формы всего тела до формы век или мизинца. Различия эти, несомненно, имеют древнее происхождение и представляют собой своего рода количественный сбалансированный полиформизм (Дж. Тэннер, 1979). Телосложение - один из критериев физического развития человека, включающие в себя размеры тела и его частей, их пропорции и формы. Более широкое понятие "конституция" включает в себя еще и степень жиротложения и развитие мускулатуры, психические характеристики и др. признаки (А.Ф.Синяков, 1995). Под конституциональными признаками подразумевается такие аспекты структуры, функции или поведения, которые изо дня в день или даже на протяжении нескольких лет существенно не изменяются (В.В. Бунак, Дж. Тэннер, 1979). К сфере интересов учения о конституции относятся только те признаки, межиндивидуальная изменчивость которых значительно выше, чем внутрииндивидуальная. Признаки, быстро изменяющиеся в ответ на воздействие окружающей среды, исключаются из рассмотрения (Я.Я.Рогинский, М.Г.Левин, 1978). Признаки, связанные со стойкими индивидуальными изменениями, характерными для процесса роста, созревания и старения, так же как и неизменяющиеся признаки нередко конституциональны. Характер реакции на изменение среды, также может быть конституциональным признаком (Г.Г.

Надсон, 1936; М.Гримм, 1967). Имеются различные представления о природе факторов определяющих конституцию, и о сроках ее формирования. В.Г. Штефко и А.Д. Островский (1929), считают определяющими для формирования конституции так называемые эмбриотрофные факторы (действующие в претанальный период), факторы же действующие после рождения, по их мнению, имеют лишь некоторое "поверхностное" влияние, на основании чего заключают, что конституциональные типы "выкристаллизовываются" в период детства. Рассматривая конституцию, как "соматический фатум", ряд авторов (Тандлер, Ледерр, Шелдон) считают, что определенные конституциональные типы могут выявлены только в детстве. Они полагают, что астенический тип конституции определяется к 10 годам, а мускульный - даже в первые годы жизни. Возражая против этой точки зрения, П.Н. Башкиров (1962), требует рассматривать конституцию как изменяющуюся во времени и пространстве, так как, основываясь на наследственной специфике нервных реакций, определяющих и биомеханическую жизнедеятельность организма, конституция может модифицироваться

29

под влиянием различных факторов, изменяющих взаимоотношение организма со средой.

В современной антропологии конституциональная диагностика является наиболее сложной и неоднозначной. Э.Г.Мартыросов (1982) отмечает, что среди множества схем соматотипологии в последнее время наибольшей популярностью пользуются две: схема Б.Х. Хит и Дж.Е.Л. Картера (1968), и схема В.П. Чтецова (1978). Схема Б.Х. Хит и Дж.Е.Л. Картера рекомендована авторами для людей обоего пола в возрасте от 14 до 70 лет. Согласно этой схеме, под соматотипом понимают проявление морфологического статуса в данный момент времени. По схеме В.П.Чтецова приводятся возможные сочетания баллов развития основных компонентов веса тела, а с целью уточнения рекомендуется использовать сочетание дополнительных признаков: диаметров плеч, таза, грудной клетки, обхватов груди и ягодиц. Он выделяет 5 основных соматических типов: астенический, грудной, мускульный, брюшной, эурисомный. А наряду с названными "чистыми" соматотипами, выделяет и ряд промежуточных вариантов. А.Ф.Синяков (1995), выделяет классификацию ученого-антрополога М.В. Черноуцкого, согласно которой выделяет астенический, нормостенический и гиперстенический типы конституции. Астеники - худощавы, стройны с длинными и тонкими конечностями длинной и узкой грудной клеткой. Мышцы у них относительно слабо развиты. Нормостеники - имеют пропорциональное соотношение поперечных и продольных размеров тела, мускулатура у них развита сильнее. Гиперстеники - люди с массивным туловищем, короткими конечностями и широкой грудной клеткой. В.П. Шапаренко (1994), советует обратить внимание на схему соматотипирования мужчин разработанную А.В. Шалауровым и А.Г. Щедриной (1991), где использованы относительные значения в процентах жировой, мышечной и костной масс, которые оцениваются в баллах с учетом сигмальных различий.

Б.А. Никитюк (1978;1988) отмечает, что самотатип, как и составная часть фенотипа формируется при реализации наследственной программы в условиях конкретной окружающей среды, что телосложение - это фенотипическое выражение генного комплекса.

РАЗЛИЧИЯ АНТРОПОМЕТРИЧЕСКИХ И СОМАТОСКОПИЧЕСКИХ ПОКАЗАТЕЛЕЙ ПО ВИДУ КРЕПОСТИ ТЕЛОСЛОЖЕНИЯ

Фалькова Н.И.

Государственный технический университет, г. Донецк

Формы тела человека весьма сложны. При большой затрате сил и времени некоторые их детали могут быть выражены

метрически, однако для многих целей можно ограничиться небольшим числом измерений выбранных так, чтобы охарактеризовать основные особенности формы тела (Дамон А., 1975). Однако, несмотря на многочисленные попытки установить международные стандарты по технике антропометрии, зачастую невозможно сопоставить данные разных исследователей вследствие отсутствия информации об используемых ими методах.

Задача исследования: определить различия антропометрических и соматоскопических показателей по виду крепости телосложения. С целью разрешения поставленной задачи были проведены исследования с привлечением к ним 200 человек. К участию в исследовании допускались студентки, прошедшие первичный медицинский осмотр, признанные здоровыми и допущенные к занятиям по физическому воспитанию. Условия педагогического эксперимента включали антропометрические линейные и нелинейные измерения, соматоскопический (визуальный) метод осмотра, математические расчеты.

Антропометрические измерения проводились по методике В.В. Бунака (1941). У испытуемых, в состоянии покоя, регистрировался ряд антропометрических показателей: длина и

30

масса тела, окружность грудной клетки, объемы талии и бедра. В процессе соматоскопии оценивались: форма грудной клетки, степень и характер жировотложения, особенности развития мускулатуры. На основании полученных данных рассчитывался показатель телосложения Пинье (А.Ф. Синяков, 1955), по формуле:

рост/см/- (вес/кг+окружность грудной клетки в фазе выдоха/см/)

Полученные величины оценивались: меньше 10 у.е. - крепкое; 10-20 у.е. - хорошее; 21-25 у.е. - среднее; 26-35 у.е. - слабое; 36 у.е. и более - очень слабое телосложение. В результате в процентном соотношении к количеству человек получилось: очень слабое телосложение -23.0%; слабое телосложение - 27.5%; среднее телосложение - 29.0%; хорошее телосложение - 12.5%; крепкое телосложение -8.0%. Наибольший процент студенток - 50.5% - относятся к слабому и очень слабому телосложению, в то время к хорошему и крепкому всего 20.5%. Оптимальная зона - среднее телосложение - 29.0%. Максимальный рост зафиксирован у студенток слабого телосложения - 174.1 см, минимальный - у крепкого телосложения - 152.4 см. Тот же результат выявлен и в массе тела - 44.1 и 73.8 кг, соответственно. Наименьшая окружность грудной клетки зафиксирован у испытуемых очень слабого телосложения - 75.4см, наибольшая - у крепкого телосложения - 95.8 см. Вместе с тем, общепринятые методики, связанные с определением крепости телосложения, отражают статистические параметры оценки физического развития. Как показали наши исследования, антропометрические показатели по объемам кинематических звеньев, необходимо определить по оценке динамики, основу которых составили процентные соотношения отдельных частей тела к росту. В итоге, соотношение грудной клетки к росту, при норме 55.5% (В.А. Щербина, 1(92), составили следующие показатели: очень слабое телосложение - 47%; слабое - 50%; среднее - 51.0%; хорошее - 53.3%; крепкое - 58.4%. Соотношения талии к росту, при норме 44.4%, составили следующие показатели: очень слабое телосложение - 35.6%; слабое - 37.6%; среднее - 39.1%; хорошее - 41.4%; крепкое - 43.9%, а бедра к росту, при норме 33.8%: очень слабое телосложение - 30%; слабое - 31.4%; среднее -34.1%; хорошее -34.6%; крепкое - 37.7%. Наибольший коэффициент вариации по росту - 4.7% -составил у испытуемых крепкого телосложения, наименьший - 0.9% - у среднего. По весу также наибольший коэффициент вариации у крепкого телосложения -14.9%, а наименьший - у хорошего - 7.5%. По окружности грудной клетки наибольший коэффициент вариации составил у испытуемых слабого телосложения - 4.3%, наименьший - у крепкого - 2.1%. Межгрупповой коэффициент вариации по росту - 3.4%; по весу - 11.1% и по окружности грудной клетки -3%. Результаты соматоскопического осмотра составили следующие показатели: форма грудной клетки у очень слабого и слабого телосложения - длинная, узкая, уплощенная, астенического типа; у среднего телосложения - средняя, нормостенического типа; у хорошего - широкая и у крепкого - очень широкая, гиперстенического типа. Мышцы у очень слабого и слабого телосложения развиты слабо, у всех остальных типов - среднее развитие мускулатуры.

Жиросложение у слабого телосложения - малое, рельеф костей плечевого пояса и мышц выступает отчетливо, очень слабого - почти отсутствует; у среднего телосложения - нормальное; у хорошего - среднее, контуры костей почти не видны; у крепкого телосложения - большое отложение жира (особенно на плечах и бедрах).

Таким образом, исследованы различия, с помощью которых можно сделать выводы:

1. Очень слабое и слабое телосложение можно отнести к астеническому; среднее - к нормостеническому; хорошее и крепкое - к гиперстеническому типу конституции.

2. Если у спортсменов крепкое телосложение характеризуется развитием мышечной массы, то, у неспортсменов - избытком жировых отложений.

З М І С Т

ВАЦЕБА ОКСАНА, РОДАК СТЕПАН Ідеолог українського спорту (до 125 річчя від дня народження Івана Боберського).....	3
ГРЕЧАНЮК ОКСАНА Традиції фізичного виховання на теренах античного північного причорномор'я.....	5
ЖУК Л.Я. Прислів'я в дидактичному аспекті.....	7
КУРЧАБА Т.М. Роль вищого закладу освіти фізкультурного профілю у розв'язанні проблеми післявузівського працевлаштування.....	9
ЗУБАНОВА Н.Ю. Композиційний малюнок структури професійно-педагогічної спрямованості особистості вчителя фізичної культури (згідно самооцінок студентів та експертного оцінювання значущості основних параметрів).....	11
ДУПНАК І.В. Використання системи завдань при навчанні основним прийомам фехтування в умовах регламентованих конфліктних взаємодій.....	12
ПРИХОДЬКО Н.А. Физическая реабилитация больных с остеохондрозом позвоночника.....	15
ФАЛЬКОВА Н.И. Взаимосвязь телосложения и темперамента.....	17
ФАЛЬКОВА Н.И. Характеристика базовых величин физического развития....	18
ГОРБЕНКО А.В. Проблемный подход к созданию механизма управления потребности в подготовке кадров сферы физической культуры и спорта.....	20
МУЛИК В.В., ГРАДУСОВ В.А. Структура соревновательной деятельности биатлонисток различной квалификации.....	23
МУЛИК В.В., ГРАДУСОВ В.А. Модельные характеристики соревновательной деятельности биатлонисток различной квалификации.....	25
БАБЕНКО Н.А. Гуманистическое воспитание в русле идей Карла Роджерса.....	26
ФАЛЬКОВА Н.И. Анализ и классификация типов телосложения.....	28
ФАЛЬКОВА Н.И. Различия антропометрических и соматоскопических показателей по виду крепости телосложения.....	29
ЗМІСТ.....	31

ДО УВАГИ АВТОРІВ!

Періодичність видання збірок наукових праць ХХПІ - 1 номер на місяць.

Вимоги до статей:

Текст обсягом 2 сторінки формату А4 (до 70 знаків у рядку, до 40 рядків на сторінку) на українській (або російській) мові переслати електронною поштою (або дискету з текстом звичайною поштою) в редакції WORD6.0 за адресою: E-mail: root@design.kharkov.ua Єрмакову Сергію Сидоровичу. До статті можна включати графічні матеріали - рисунки, таблиці та ін.

Текст можна відправити і звичайною поштою за адресою: 310068, м.Харьков, вул. Польова, б. 8, кв. 111, Єрмакову Сергію Сидоровичу. В цьому випадку текст без графічних матеріалів - таблиць, рисунків, формул та ін. (обсягом 2 сторінки., 64 знака у рядку, через 1.5 інтервала) повинен бути надрукован (ОБОВ'ЯЗКОВО!!! чорна стрічка, чіткі символи) на білому папері розміром 210x297 мм.

Редакція на протязі місяця надішле за вказаною Вами адресою 1 прим. збірника.

Довідки по E-mail: root@design.kharkov.ua або тел. (0572) 27-47-87 (з 20.00 до 21.00) Єрмаков Сергій Сидорович.

Відп. за випуск: Тесленко Л.М.

Оригінал-макет підготовлено Г.Цвеченко на
ОЦ ХХПІ (нач., доц. Б.Комісарук, вед. інж. Ю.Мастерова)
E-mail: root@design.kharkov.ua

Підп. до друку 10.07.98. Формат А4. Папір: 80/гм².
Друк: ризограф. Ум. друк. л. 1.93. Тираж 100 прим.

ХХПІ, Харківський художньо-промисловий інститут,
Україна, 310002, Харків-2, вул. Червонопрапорна, 8.
Надруковано з оригінал-макету в типографії Фонду